

УДК 378.17:331

Ольга ЗАВИДІВСЬКА, Наталія ЗАВИДІВСЬКА

Olga ZAVYDIVSKA, Nataliia ZAVYDIVSKA

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ: ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПИТАННЯХ ЗДОРОВ'ЯОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ

COMPETITIVENESS OF FUTURE MANAGERS: FORMATION THE COMPETENCE IN HEALTH-ORIENTED MANAGEMENT ISSUES

Статтю присвячено дослідженню проблем професійної підготовки майбутніх менеджерів, зокрема в частині формування їхніх здоров'яорієнтованих знань, умінь і навичок. Навчання студентів спеціальності 073 «Менеджмент» основам здоров'яорієнтованого управління, умінням створювати нові і поліпшувати вже наявні умови праці є важливим завданням системи професійної освіти.

Мета статті – обґрунтувати необхідність формування компетентності у питаннях здоров'яорієнтованого управління як невід'ємної складової конкурентоспроможності майбутніх менеджерів на ринку праці.

Визначено роль професійної освіти у формуванні конкурентоспроможності випускників спеціальності 073 «Менеджмент» на ринку праці. Доведено, що система фахової освіти має враховувати особливості соціального суспільного розвитку і формувати у майбутніх менеджерів компетентність здоров'яорієнтованого управління, а система професійних якостей і переваг сучасного менеджера має передбачати наступні три рівні: соціальна успішність; високий рівень особистісних якостей, культури; майстерність і професіоналізм.

Досліджено, що сучасний конкурентоспроможний випускник-менеджер – затребуваний суспільством фахівець, що може запропонувати на ринку праці свою здатність до праці як товар і просити за себе як за професіонала, котрий має переваги над іншими, достойну ціну, що забезпечить його благополуччя. Конкурентні переваги випускника-менеджера визначено як уміння виконувати свої професійні обов'язки, здійснювати більш ефективне управління, аніж це можуть зробити інші (майбутньому менеджеріві, окрім обов'язкових якостей, мають бути притаманні й такі, що виділяють його серед інших).

Встановлено, що соціально конкурентним можна вважати такого менеджера, котрий матиме явні переваги і готовність до створення здоров'яорієнтованого середовища організації.

Ключові слова: майбутні менеджери, конкурентоспроможність, компетентність, здоров'яорієнтоване управління, професійна освіта.

The article is devoted to the study of problems of professional training of future managers, in particular in the formation of their health-oriented knowledge, skills and abilities. Teaching students of specialty 073 «Management» the basics of health-oriented management, the ability to create new and improve existing working conditions is an important task of the professional education system.

The purpose of the article is to substantiate the neediness of the formation the competence in health-oriented management issues as an integral part of the competitiveness of future managers in the labor market.

The role of professional education in the formation the competitiveness of graduates of the specialty 073 «Management» in the labor market is determined. It is proved that the system of professional education should take into account the peculiarities of social development and form future managers' competence in health-oriented management, and the system of modern manager's professional qualities and preferences should provide the following three levels: social success; high level of personal qualities, culture; mastery and professionalism.

It has been studied that a modern competitive graduate-manager is a socially demanded specialist who can offer in the labor market his/her ability to work as a commodity and ask for him/herself as for a professional who has advantages over others, a decent price that will ensure his/her well-being. The competitive advantages of a graduate-manager are defined as the ability to perform his/her professional duties, to perform more effective management than others can (the future manager, in addition to the required qualities, must have those that distinguish him/her from others).

It has been established that a manager who will have clear advantages and will be ready to create a health-oriented environment in the organization can be considered as socially competitive.

Key words: *future managers, competitiveness, competence, health-oriented management, professional education.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. У теперішній час в Україні продовжується модернізація і розвиток системи управління, що викликає низку проблем, однією з яких є підготовка майбутніх менеджерів у частині формування в них управлінської культури здоров'я. Недостатня увага до формування здоров'яорієнтованих управлінських навичок у студентів спеціальності 073 «Менеджмент» пояснюється домінуванням в умовах майбутньої професійної діяльності принципу, передусім, економічної доцільності, а не соціальної значущості і гуманізму. Це при тому, що більшість випадків втрати працівниками працездатності на виробництві викликані типовими управлінськими причинами організаційного характеру. На сьогодні забезпечення безпеки, збереження здоров'я і працездатності людей у процесі праці залежать від умов, де відбуваються трудові процеси. У зв'язку з цим навчання майбутніх менеджерів здоров'яорієнтованого управління, умінням створювати нові і поліпшувати вже наявні умови праці є

важливим завданням системи професійної освіти. На необхідність змін у системі освітніх послуг вказують і ринкові перетворення в умовах сьогодення. Конкуренція і конкурентоспроможність – це поняття, що стали звичними для закладів вищої освіти (далі – ЗВО). Забезпечити майбутньому менеджерів можливість реалізації набутих професійних навичок, соціальну потребу і комфортний розвиток особистих здібностей – основне завдання вищої школи. Динаміка попиту на фахівців сфери управління вказує з одного боку на протиріччя у традиційно сформованій системі їхньої підготовки, а з іншого – на потребу поєднання у змісті професійно важливих дисциплін вузького професіоналізму й соціального універсалізму. Актуальним стає пошук механізмів формування конкурентних переваг майбутніх менеджерів, а визначення нових компетентностей, що слугуватимуть показниками конкурентоздатності випускників спеціальності 073 «Менеджмент» – стає важливою науковою проблемою, яка потребує нагального вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових досліджень свідчить, сучасні вчені розглядали питання конкурентоспроможності досить різнопланово. Так, Крючкова Ж. (Крючкова, 2016), Мануйлович Ю. (Мануйлович, 2013), Сватюк О., Хабко М. (Сватюк, Хабко, 2014) та багато інших у своїх працях акцентували увагу на економічній сутності понять «конкурентоспроможність» та «конкурентоздатність». Натомість, Дідківська О. (Дідківська, 2014), Носова О., Маковоз О. (Носова, Маковоз, 2011), Цебро Я. (Цебро, 2015) та інші – розглядали питання формування конкурентоспроможності в контексті випускників закладів вищої освіти; Антонюк Т. (Антонюк, 2010), Плисенко Г. (Плисенко, 2016), Шевченко Л. (Шевченко, 2008) та інші вивчали роль професійної освіти та якості надання освітніх послуг як індикаторів формування конкурентоспроможності майбутніх випускників та їхнього місця на ринку праці. Однак, зосередження уваги вчених на необхідності формування компетентності майбутніх випускників-менеджерів у питаннях здоров'яорієнтованого управління – у сучасній науковій літературі зустрічається вкрай рідко. А тому даний аспект потребує більш детального вивчення.

Мета статті – обґрунтувати необхідність формування компетентності у питаннях здоров'яорієнтованого управління як невід'ємної складової конкурентоспроможності майбутніх менеджерів на ринку праці.

Виклад основного матеріалу. Успішним менеджером стає не кожен випускник, котрий закінчив ЗВО і здобув цей фах. Професія менеджера в ринкових умовах є складною і не кожному вдається стати справжнім лідером, якого будуть поважати підлеглі. Професіоналізм студента, що навчається за спеціальністю 073 «Менеджмент», в майбутньому якнайкраще характеризуватиме його конкурентоздатність. Конкуренція на ринку праці – це, у будь-якому разі, суперництво у процесі досягнення як найвищих результатів у професійній діяльності. Діяльність управління залежить від соціальної взаємодії і визнання підлеглими його управлінського хисту. Система професійних якостей і переваг сучасного менеджера має передбачати три рівні (Завидівська, 2020):

– соціальна успішність – визнання підлеглими. Це можливо лише за умови,

якщо підлеглі відчуватимуть турботу і підтримку з боку керівника, дбайливе ставлення до їхніх потреб. Загальновідомо, що основною потребою людини є здоров'я. Отже, головне для підлеглих – менеджер своїми управлінськими діями не повинен нашкодити їхньому здоров'ю, а ще краще – створити здоров'яорієнтоване середовище організації, де вони почуватимуться захищеними і в безпеці;

– високий рівень особистісних якостей, культури – фактор соціального успіху, тобто механізм реалізації першого рівня;

– майстерність і професіоналізм – визнання управлінської діяльності способом як позитивних, так і негативних впливів на людей. Базується на перших двох рівнях і залежить від усвідомлення і розуміння того, що людський капітал, капітал здоров'я є основною рушійною силою економічного прогресу. Вміння досягати економічних успіхів організації на засадах поліпшення умов праці, якості трудових процесів, створення середовища для нормального самопочуття і підтримки на належному рівні стану здоров'я підлеглих.

В умовах ЗВО конкурентні переваги майбутніх менеджерів формуються під впливом суб'єктивних і об'єктивних факторів, що є результатом навчання. Особистий ресурс студентів спеціальності 073 «Менеджмент», що складається з управлінських якостей, знань, вмінь і навичок, – це суб'єктивна сторона їхньої майбутньої професійної діяльності. Суб'єктивна сторона – це фактично комплекс соціально-моральних установок, ціннісних орієнтацій, усвідомлення необхідності здоров'яорієнтованого управління. До об'єктивної сторони належить система професійного навчання майбутніх управлінців. Ідеться про використання такої здоров'яорієнтованої педагогічної технології (змісту, організаційно-педагогічних умов, концептуальних підходів тощо), що сприятиме конкурентоздатності і досягненню соціального успіху студентами спеціальності 073 «Менеджмент» в майбутньому (Завидівська&Завидівська, 2020).

Таким чином, соціально конкурентним можна вважати такого менеджера, котрий матиме явні переваги і готовність до створення здоров'яорієнтованого середовища організації. Успіх професійної

діяльності сучасного менеджера залежить від уміння запроваджувати здоров'я-збережувальні заходи у трудові процеси, здатності закріпити такі організаційні моменти у свідомості підлеглих людей, для яких такі умови праці стануть нормою і звичкою. За таких умов професійно-орієнтовані і комунікативно-технологічні здібності використовуватимуться майбутніми менеджерами для здійснення людиноцентричного менеджменту в майбутньому. Слід зазначити, що їхні професійно-орієнтовані здібності – це ще не ознака досконалості. Від комунікативно-технологічного ресурсу майбутніх менеджерів залежить реалізація здоров'яорієнтованого управління, що і буде ознакою їхньої високої фаховості.

Зараз настали умови, коли керівники різного рівня, а особливо менеджери середньої ланки, вимушені дбати про особистість підлеглих не лише в частині підвищення продуктивності праці, а й урахувувати потреби підлеглих, основною з яких є збереження здоров'я в умовах трудових процесів. Заради створення безпечних умов праці багато керівників пішли на додаткові витрати, що висуває зовсім інші вимоги до управлінців середньої ланки. Власники компаній вбачають у менеджерах фахівців, котрі будуть спроможними допомогти їм у вирішенні питань зі створення здоров'яорієнтованого середовища організації.

Суттєву допомогу в цьому сенсі відводиться на сьогодні системі професійної освіти майбутніх менеджерів. Розвиток науки призвів до інтеграції особистості й організації, перетворення працюючої людини з механічного інструменту в активного учасника організації, від якого залежить успішність розвитку цієї структури. У зв'язку з цим потреба в талановитих менеджерах з кожним роком зростає. Талановитий менеджер – це зараз таке ж цінне і рідкісне явище, як талановитий співак, конструктор, митець. Постійні зміни в системі освіти ще більше загострюють потребу у визначенні сучасної системи професійної підготовки майбутніх менеджерів, що відповідає би вимогам сучасності. Згідно зі статистикою, лише одна людина з десяти може бути талановитим управлінцем (Винничук, 2018). Система фахової освіти майбутніх менеджерів має стати фундаментом для

формування особистості сучасного конкурентоздатного управлінця, котрий не лише стане конкурентоздатним на ринку праці, а й готовим до постійної самоосвіти і вдосконалення.

Проблема оцінки якості системи професійної освіти майбутніх менеджерів до тепер трактується по-різному. Однак більшість науковців говорять про якість освітніх послуг як про конкурентоздатність випускників (Антонюк, 2010; Дідківська, 2014; Носова, Маковоз, 2011; Плисенко, 2016; Цебро, 2015; Шевченко, 2008). Якість фахівців визначається певними стандартами і передбачає набір компетенцій. На нашу думку, ідея компетентнісного підходу в системі професійної освіти майбутніх менеджерів тісно пов'язана з їхньою конкурентоздатністю на ринку праці. Знання, вміння і навички, що потребують сучасні менеджери, набувають різнопланового характеру, а набір компетенцій впливатиме на їхню конкурентоздатність. Слід зазначити, що конкуренція між менеджерами-випускниками на ринку праці позитивно впливає на розвиток і якість професійної освіти. Якість підготовки фахівців-менеджерів має відповідати запитам роботодавців. На сьогодні така якість оцінюється двома аспектами: реалізацією набутих у процесі професійної підготовки компетенцій і конкурентоспроможністю на ринку праці (уміннями і здатністю себе «продати» роботодавцю).

Конкурентоздатність науковці розглядають як факт переваги одного об'єкта над іншим, володіння одним випускником чимось таким, чого немає в іншого (Крючкова, 2016; Мануйлович, 2013; Сватюк, Хабко, 2014). На нашу думку, сучасний конкурентоспроможний випускник-менеджер – затребуваний суспільством фахівець, що може запропонувати на ринку праці свою здатність до праці як товар і просити за себе як за професіонала, котрий має переваги над іншими, достойну ціну, що забезпечить його благополуччя. Конкурентні переваги випускника-менеджера ми визначили як уміння виконувати свої професійні обов'язки, здійснювати більш ефективне управління, аніж це можуть зробити інші. Йдеться про те, що майбутньому менеджеру, окрім обов'язкових якостей, мають бути притаманні й такі, що виділяють його серед інших.

Висновки. Узагальнюючи слід зазначити, що централізацію управління поступово замінено децентралізацією. Зникла потреба в керівниках, котрі слугували лише додатком для передавання інформації по вертикалі «знизу – вверху». В умовах людиноцентричного виробництва виникла потреба в управлінцях, котрі будуть готовими до соціального менеджменту в умовах організації. Зміст теорії і методики професійної освіти майбутніх менеджерів потребує комплементарності, інтегративності, нових міждисциплінарних зв'язків, спеціальних курсів, методик і технологій. Інтереси роботодавців усе більше зміщуються в бік людинотворчих, соціально значущих знань у випускників, що працюватимуть у сфері управління, а не лише володіння ними економічним інструментарієм, правовими нормами, іноземними мовами. Таке коливання в наборі компетенцій майбутніх менеджерів не є дивним і незрозумілим явищем, адже час від часу виникає невідповідність попиту і пропозиції на ринку праці. Як наслідок, кожен сучасний ЗВО постійно підтверджує свою здатність підготовки таких фахівців, котрі будуть затребувані і працевлаштовані. Працевлаштування випускників є свідченням їхньої конкурентоспроможності і одним з показників, що вказують на якість надання освітніх послуг.

Очевидно, що сьогодення система фахової освіти має враховувати певні особливості соціального суспільного розвитку і формувати у майбутніх менеджерів компетентність здоров'я-орієнтованого управління. Як наслідок

система професійної підготовки студентів-майбутніх менеджерів має містити інноваційну педагогічну технологію, що потребує зміни форм, методів, засобів, адже здатність умотивовувати персонал до підвищення продуктивності праці через збереження власного здоров'я стане непростим для них завданням. Враховувати необхідно і той факт, що зараз зростає активність самих працівників в умовах підприємства і їхні впливи на ухвалення управлінських рішень. У теперішніх умовах підлегли не соромляться і не бояться висловлювати свої потреби, запити, вимоги. Менеджер має рахуватися з неформальними ситуаціями, що складаються в колективі, і такі взаємостосунки також уміти використати на благо бізнесу на засадах здоров'язбереження. Все це висуває нові вимоги до компетентностей випускників, котрі працюватимуть у сфері управління.

На перший план у системі сучасного управління виходить не просто професіоналізм, а особистісно-орієнтовані характеристики і якості менеджера. Ідеться про компетентність, що характеризує стійкість особистості менеджера, а саме: силу мотивації (силу волі, емоцій і почуттів); силу інтелекту (внутрішні розумові процеси, процеси розв'язання проблеми, пам'ять і мовні процеси); комунікативну силу; соціально-ціннісні взаємовідносини; силу, що означає професійне довголіття і здоров'яорієнтовані управлінські впливи на підлеглих.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Антонюк Т. Якість освітніх послуг як головна умова конкурентоспроможності української системи вищої освіти. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Українознавство*. 2010. Вип. 14. С. 32–37.
2. Винничук Р. О. Таланти як особлива категорія працівників організації. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 21. С. 246–250.
3. Дідківська О. Г. Конкурентоспроможність випускників ВНЗ у контексті компетентнісного підходу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2014. № 7. Ч. 4. С. 150–154.
4. Завидівська Н. Н., Завидівська О. І. Здоров'язбережувальна компетентність як складова конкурентоспроможності майбутнього менеджера. *Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти* : матер. II Міжнар. наук.-практ. конф., 14 трав. 2020 р. Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2020. С. 35–37.

5. Завидівська О. І. Професійна підготовка майбутніх менеджерів: теоретико-методичний аспект формування готовності до створення здоров'яорієнтованого середовища організації: монографія. Чернігів – Львів : Простір-М, 2020. 642 с.
6. Крючкова Ж. В. Дослідження сутності конкурентоспроможності та конкурентоздатності аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2016. № 7. С. 44–50.
7. Мануйлович Ю. М. Дослідження сутності та трактування поняття конкурентоспроможності підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. № 4. С. 274–282.
8. Носова О. В., Маковоз О. С. Конкурентоспроможність підготовки фахівців вищими навчальними закладами відповідно до вимог ринку праці. *Інформаційні технології в освіті*. 2011. Вип. 9. С. 99–104.
9. Плисенко Г. П. Якість надання освітніх послуг як чинник забезпечення ринку праці висококваліфікованими фахівцями. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2016. № 2. С. 26–30.
10. Сватюк О. Р., Хабко М. Р. Конкурентоздатність підприємства: поняття, взаємозв'язок, конкурентні переваги. *Інноваційна економіка*. 2014. № 5. С. 82–86.
11. Цебро Я. І. Конкурентоспроможність випускника вищого навчального закладу: вимоги та оцінка. *Економіка та держава*. 2015. № 5. С. 91–93.
12. Шевченко Л. С. Професійна освіта як чинник конкурентоспроможності робочої сили. *Демографія та соціальна економіка : науково-економічний та суспільно-політичний журнал*. 2008. № 2. С. 77–85.

REFERENCES

1. Antoniuk, T. (2010). Yakist osvutnikh posluh yak holovna umova konkurentospromozhnosti ukrainskoi systemy vyshchoi osvity [The quality of educational services as the main condition for the competitiveness of the Ukrainian higher education system]. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Ukrainian Studies*, Issue 14, pp. 32–37 [in Ukrainian].
2. Vynnychuk, R. O. (2018). Talanty yak osoblyva katehoriia pratsivnykiv orhanizatsii [Talents as a special category of employees of the organization]. *Global and national economic problem*, Issue 21, pp. 246–250 [in Ukrainian].
3. Didkivska, O. H. (2014). Konkurentospromozhnist vypusknnykiv VNZ u konteksti kompetentisnoho pidkhodu [Competitiveness of university graduates in the context of the competence approach]. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences*, № 7, part 4, pp. 150–154 [in Ukrainian].
4. Zavydivska, N. N., and Zavydivska, O. I. (2020). Zdoroviazberezhualna kompetentnist yak skladova konkurentospromozhnosti maibutnoho menedzhera [Health-preserving competence as a component of the future manager's competitiveness]. *Current issues of technological and professional education : mater. of II International. scientific-practical conf. (May 14, 2020)*, Glukhiv: Glukhiv National Pedagogical University named after O. Dovzhenko, pp. 35–37 [in Ukrainian].
5. Zavydivska, O. I. (2020). Profesiina pidhotovka maibutnikh menedzheriv: teoretyko-metodychnyi aspekt formuvannia hotovnosti do stvorennia zdoroviaorientovanoho seredovyshcha orhanizatsii [Professional training of future managers: theoretical and methodological aspect of formation the readiness for creation the health-oriented environment of the organization]: *monograph*. Chernihiv – Lviv : Prostir-M [in Ukrainian].
6. Kriuchkova, Zh. V. (2016). Doslidzhennia sutnosti konkurentospromozhnosti ta konkurentozdatnosti ahrarnykh pidpriemstv [The study of the essence of competitiveness of agricultural enterprises]. *Agrosvit*, № 7, pp. 44–50 [in Ukrainian].
7. Manuilovych, Yu. M. (2013). Doslidzhennia sutnosti ta traktuvannia poniattia konkurentospromozhnosti pidpriemstva [Research of essence and interpretation of the concept of enterprise competitiveness]. *Marketing and management of innovation*, № 4, pp. 274–282 [in Ukrainian].
8. Nosova, O. V., and Makovoz, O. S. (2011). Konkurentospromozhnist pidhotovky fakhivtsiv vyshchymy navchalnymy zakladamy vidpovidno do vymoh rynku pratsi [Competitiveness of the preparation the specialists in higher educational institutions in accordance with the requirements of the labor market]. *Information technology in education*, Issue 9, pp. 99–104 [in Ukrainian].

9. Plysenko, H. P. (2016). Yakist nadannia osvitnikh posluh yak chynnyk zabezpechennia rynku pratsi vysokokvalifikovany my fakhivtsiamy [The quality of educational services as a factor in providing the labor market with highly qualified specialists]. *Labor market and employment*, № 2, pp. 26–30 [in Ukrainian].
10. Svatiuk, O. R., and Khabko, M. R. (2014). Konkurentozdatnist pidpriemstva : poniattia, vzaiemo-zviazok, konkurentni perevahy [Competitiveness of the enterprise: concepts, interrelation, competitive advantages]. *Innovative economy*, № 5, pp. 82–86 [in Ukrainian].
11. Tsebro, Ya. I. (2015). Konkurentospromozhnist vypusknyka vyshchoho navchalnoho zakladu : vymohy ta otsinka [Competitiveness of a graduate of a higher educational institution: requirements and assessment]. *Economy and state*, № 5, pp. 91–93 [in Ukrainian].
12. Shevchenko, L. S. (2008). Profesiina osvita yak chynnyk konkurentospromozhnosti robochoi syly [Professional education as a factor in the competitiveness of the workforce]. *Demography and social economy: scientific-economic and socio-political journal*, № 2, pp. 77–85 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 12.10.2021

Olga ZAVYDIVSKA

ORCID 0000-0002-1809-9972

Science Doctor in Pedagogy, Associate Professor,
Associate Professor
of Economic and Management Department,
Lviv State University
of Physical Culture named after Ivan Boberskyi
(Lviv, Ukraine)

E-mail: zoiggg@gmail.com

Ольга ЗАВИДІВСЬКА

ORCID 0000-0002-1809-9972

Доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та менеджменту,
Львівський державний університет
фізичної культури
імені Івана Боберського
(Львів, Україна)

E-mail: zoiggg@gmail.com

Nataliia ZAVYDIVSKA

ORCID 0000-0001-9280-3887

Science Doctor in Pedagogy, Full Professor,
Professor of the Department of Theory and
Methodology of Physical Culture,
Lviv State University
of Physical Culture named after Ivan Boberskyi
(Lviv, Ukraine)

E-mail: znat1964@gmail.com

Наталія ЗАВИДІВСЬКА

ORCID 0000-0001-9280-3887

Доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри
теорії і методики фізичної культури,
Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського
(Львів, Україна)

E-mail: znat1964@gmail.com